

Овчаренко Н. Ф.

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

КАНАДСЬКИЙ ВИМІР НОВОГО РЕАЛІЗМУ

*У статті проаналізовано особливості методу нового реалізму у канадській літературі. Зокрема, увагу зосереджено на вивченні історико-літературного та культурного дискурсу цього феномену. Автор досліджує процес його реінтерпретації в руслі сучасних постколоніальних студій, приділяючи увагу переформатуванню традиційних дискурсивних естетико-стильових, поетикальних структур. У результаті з'ясовано, що риси канадського нового реалізму зумовлені особливостями постколоніальної мультикультурної структури країни, що актуалізується на тематичному, когнітивному, психологічному, художньо-естетичному рівнях. Постулюється ідея, що новий реалізм слугує узагальненню й формуванню історичного досвіду багатьох поколінь, що у сукупності презентують канадське суспільство, в якому через мотив пам'яті накладаються одне на одне сьогодення й минуле. Аналізується традиція канадського нового реалізму у творчості письменників першої половини та середини минулого століття (М. Келлеген, С. Росс, Ф.-Ф. Гроув) і його еволюція у подальші десятиліття, яка пов'язана із документальністю, журналістським авторським стилем, поєднаннями з філософськими та психологічними інтерпретаціями особистості. Багатоплановість стилю засвідчила поліжанровість канадської літератури (коротка проза, урбаністичний, історичний фантастичний роман, роман прерій), а також наявність елементів різних естетичних форм – результат експерименту як з новими, так і традиційними літературними моделями у канадській літературі. У статті констатується, що екзегеза сучасного тексту оприявнює гетерогенність смислів, їхнє нашарування та трансмісію, що **експлікує** загальноканадський контекст, з його національною культурною та географічною гетерогенністю. Обґрунтовується репрезентативність вияву нового реалізму у сучасних канадських творах про першу світову війну як повернення до історії, переоцінка власних місця та призначення в сучасній цивілізації. Історія в подібних текстах міфологізується, а відомі історичні концепти набувають нового рольового та понятійного навантаження (інтерпретація роману Дж. Бойдена «Триденний шлях»). Осмислюється кореляція нового реалізму та жанру канадського поствікторіанського роману (трилогія М. Етвуд «МаддАддам»), де альтернативно-історична модель експлікована художньою нарративною технікою, властивою спекулятивній літературі. У результаті засвідчено, що сучасне потрактування об'єктивної історичної реальності, завдяки засобам нового реалізму, поєднується із авторським суб'єктивізмом, розширюючи поле подієвого та поетикального контентів творів канадських авторів.*

Ключові слова: новий реалізм, ідентичність, естетична парадигма, історія, гетерогенність.

Постановка проблеми. Важливе місце у сучасному західному літературознавстві відведено дослідженню методу нового реалізму. Зокрема, у Канаді ця проблема вимагає реінтерпретації у контексті нового часу. Феномен нового реалізму, оприявлений в руслі постколоніальних студій, окреслює характер канадської ідентичності, своєрідності поліетнічної культури країни. А також форму дихотомії «особистість/навколишній світ», що експлікується рядом естетичних поетологічних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Канаді новий реалізм розглядається в руслі науково-практичних та теоретичних завдань літературознавства. При цьому точки зору вчених на

цей феномен часом мають дискусивний характер. Особливо помітними є праці, в яких конкретизуються як культурологічні, так і естетичні характеристики методу. Зокрема, К. Гілл вважає його «консервативною» формою модернізму. Д.Пейсі досліджує метод у сфері поліжанровості канадської прози, пов'язуючи новореалістичні тексти з документальним письмом. М.Коен наголошує на переважанні жанру канадського урбаністичного роману, тоді як Е.Маккурт вважає центральним для канадських новореалістичних творів саме «роман прерій». Ф.-М. Фортен вирізняє у новореалістичних творах «географічний детермінізм» як домінуючий компонент, а також акцентує гетерогенність методу. Новий реалізм у центрі уваги

В. Кейта, У. Вотерсона, Д. Деймонда, Л. Монкмена, Дж. Вудкока, Н. Фрая, який оцінює новий реалізм як експериментальну художню форму на межі реалізму й модернізму. Подібна різноманітність наукових підходів свідчить про необхідність перегляду канонічних норм методу.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є спроба проаналізувати процес реінтерпретації нового реалізму канадським літературознавством. Довести гетерогенність феномену, простежити характер його застосування в художній канадській прозі. Тема перегляду основних засад нового реалізму у концептуальному плані, на думку автора, є важливою і для українського літературознавства.

Феномен національного дискурсу у будь-якій літературі завжди становить мейнстрім її культурного контексту і водночас – варіацію своєрідності культури. А поява сучасних постколоніальних студій та практик спричинила до переоцінки, здавалося б, загально визнаних літературних критеріїв, реконструкції як напрямів теоретизування й відображення суб'єктивного та об'єктивного досвіду, так і форм позиціонування стосунків особистості з навколишнім світом. Останні десятиліття у просторі світового літературно-художнього та літературознавчого процесів відзначені кардинальними новаціями, що загалом зводяться до переформування багатьох традиційних дискурсивних, естетико-стильових, поетикальних структур. Не оминають подібні спектри дослідження й галузі канадистики.

З цієї точки зору перегляд ряду канонотворчих кодів є новою і актуальною проєкцією дослідження нового (modern) реалізму, феномену, відомого в літературній теорії та практиці у Західній Європі та на північноамериканському континенті. Як *poisveau realisme* поняття виникло у Франції у шістдесяті роки минулого століття, обумовивши рух на чолі з П'єром Рестані. Його апологети настоювали на стратегії перегляду поетологічних концептів, відмовившись, зокрема, від поділу на «естетичне» «заземлене», «високе» й «низьке» письмо.

Після епохи модернізму, що зосередив увагу на внутрішньому світі людини, з очевидністю постала проблема взаємин людини і навколишнього середовища. Історичні катаклізми ХХ століття змусили звернутися до впливу соціальних обставин на формування внутрішнього світу особистості. Цей процес оприявився у різних сферах емоційно-інтелектуального буття, поєднуючи у мистецтві та літературі реалії довкілля з художнім образом, життя з мистецтвом, застосовуючи

при цьому різноманітні пластичні, вербальні й аудіо засоби. Колаж, монтаж посіли одну з цільних позицій у стратегіях нового реалізму.

Головною метою нових реалістів було підкреслити, у який спосіб реальність в цілому або окремі її фрагменти можуть бути пов'язані зі свідомістю і водночас зберігати незалежність від такого симбіозу.

Риси канадського нового реалізму зумовлені особливостями постколоніальної мультикультурної структури країни, що актуалізується на тематичному, когнітивному, психологічному, художньо-естетичному рівнях. До діючих у цьому полі факторів слід віднести поліетнічний склад країни; адаптацію іммігрантів до нового соціокультурного оточення (*double vision*, за Н. Фраєм); генераційну проблематику; сферу історичної пам'яті, де ідея часу є композиційним центром творів; поєднання канонів, властивих класичному реалізму, з модерністським заглибленням у власне *ego*; психологізм; деякі з постпостмодерністських практик; реінтерпретація історії; поява нових технологій; феномен гіпертексту як втеча до віртуальної реальності; перегляд парадигми ідентичності та ін. Канадський новий реалізм реінтерпретує модерністську та реалістичну естетику, додаючи до традиційної парадигми політичний контекст і цим формує специфічний концептуальний бекграунд канадської новореалістичної літератури. Водночас подібне нове розуміння жанру засвідчує експериментальну літературну естетику, що маючи коріння у традиції Генрі Джеймса, еволюціонує у напрямі суб'єктивізації внутрішнього світу особистості як провідної характеристики.

Родинні хроніки, тема дому (С. Росс «Я та мій дім», В. Мітчелл «Хто бачив вітер?», манавакський цикл романів М. Лоренс, споріднений з солтертонським/депффордським циклом Р. Дейвіса та ін.) стають ключовими темами письма канадських авторів.

Канадський дослідник Колін Гілл зауважив, що новий реалізм «можна розглядати як «консервативну» форму модернізму, менше з тим, він є експериментом в літературній естетиці, який є інтернаціональним» [8;3]. Дослідник розглядає прозу нових реалістів у Канаді як тривалу у часі та впливову естетику, рух, що окреслює як авторів пізнього модернізму, так і постмодернізму, цим надаючи йому нового розуміння. А до певної міри й формує ряд стереотипів постпостмодернізму.

Новий реалізм як метод слугує узагальненню й формуванню історичного досвіду багатьох

покоління, що презентують у сукупності канадське суспільство, в якому через мотив пам'яті накладаються одне на одне сьогоднішня й минула.

Нове сприйняття реальності у поліетнічній Канаді експлікує й поєднання таких різних культур як європейська та азійська, чому від початку сприяли контакти азійських та європейських іммігрантських общин. Не випадково естетика й філософія буддизму оприявнюють своєрідний симбіоз, суміщаючись із біблійними мотивами у канадській художній літературі. А отже, особливого значення набуває у ній і східна поетика. Зокрема, неординарне сприйняття північного світу через природні явища – шум вітру та водного потоку, до якого дослухалися перші вояжери-лісосплавники, ревіння штормових хвиль, тиша широкого простору, – висловлене через властиву східному світобаченню складну приховану символіку. А отже, інтермедійна палітра застосованих у художніх творах засобів аудіо, вербального, візуального штибу самобутньо передає риси суворої канадської Півночі (Інг Шен, Кім Тхьюї, Майкл Ондаатже). Так само, як і південноамериканський магічний реалізм увійшов до канадської прози кінця минулого століття через романи Робертсона Дейвіса («Мантікора», «Світ чудес»), збагативши й ускладнивши не лише її поетологічні засоби, а й історико-культурний контент.

У Канаді новий реалізм має певну традицію. Перегляд багатьох життєвих норм та укладу у Новому Світі відбилися ще на творчості письменників першої половини ХХ століття. В. Макленнан, Р. Стед, М. Остенцо, М. Келлеген, Ф.-Ф. Гроув, С. Росс не копіювали у своїх романах канонічну західноєвропейську і американську (США) модерністську прозу. Ці автори не вдавалися до відомих естетико-поетикальних концептів та моделей, модернізуючи канадську художню літературу «по-канадськи». Саме новий реалізм як важливий феномен того часу якнайвідвертіше та якнайглибше експлікував нову північноамериканську реальність домініону Великої Британії, справивши неабиякий вплив на тогочасних авторів та передавши цю традицію прийдешньому поколінню.

Характерної еволюції метод зазнав у подальші роки. Він завжди був пов'язаний з документальністю, журналістським авторським стилем, відбиваючи дійсне, «фактичне», життя Канади. Його багатоплановість спричинила до поліжанровості. Так, Д. Пейсі наголошує, що урбаністичний роман у канадській літературі історично був менш розвинутий за роман прерій, вирізня-

ючись регіональністю, темою ізоляції, уривчастим стилем [див. 13]. Локус дії більшості творів цього специфічного жанру – провінційні містечка, з яких, власне, починалося освоєння континенту прибульцями і які перетворились на символ країни. «Якщо в американській літературі, – зауважує Метт Коен, – домінує Лос Анжелес, Нью-Йорк, в англійській – Лондон, французькій – Париж, то в англоканадській – Торонто. Та, менше з тим, – лише як медійний центр, місце, з якого поширюються домінантні образи. Місцем походження персонажів є не Торонто, а провінція» [5; 69]. До цього жанру належать твори М. Лоренс, Е. Мунро, Р. Кроеча, Д. Річардса, Дж. Ходжінса, Р. Дейвіса, що становлять «основу англоканадської етики» [5; 69].

Роман прерій (prairie realism) (Б. Брукер, Д. Деркін, Ф.-Ф. Гроув, Е. Егглстоун, П. Маккланг) до сьогодні зберігає консервативні риси, він «монолітний», еволюціонуючий, проте дещо ізольований від інших художніх рухів та трендів. Пейзаж, земля визначають його поетику, роблячи жанр гомогенним, передбачуваним, лімітованим як у тематиці так й у художній техніці [12; 14; 11]. Простір у жанрі роману прерій суворо детермінований, географічний компонент універсалізує інтерпретацію взаємозв'язку дому, локусу й особистості, постулює трагічний погляд на існування у прерії, як «чужого» простору для прибульців зі Старого Світу. Власну рецептивно-інтерпретаційну проєкцію канадських романів прерій висловлює К.Гілл: «це не регіонально-периферійний жанр канадської літератури, а головний центральний компонент нового реалізму» [8; 35]. Отже, канадський новий реалізм, на думку Ф.-М. Фортена, «є водночас запозиченням закордонного реалізму та продуктом національного географічного детермінізму» [6; 11–12].

Новий реалізм у центрі уваги таких дослідників як В.Кейт («Канадська англійська література», 1985), У. Вотерсон («Огляд: коротка історія канадської літератури», 1973), Д. Деймонд та Л. Монкмен («Канадські новелісти та роман», 1981), Дж. Вудкок («Вступ до канадської літератури», 1993), автори та упорядники «Оксфордського путівника по канадській літературі». Різноманітність поглядів на феномен доводить, що він вимагає реінтерпретації. Н. Фрай стверджує, що новий реалізм містить елементи різних естетичних форм. Та ці запозичення й новації не є ані самодостатніми, ані випадковими. Новий реалізм виник як результат експерименту як з новими, так і традиційними літературними

моделями та формами у канадській та й загальносвітовій літературі [див. 7]. Глен Вілмот розширює дефініцію нового реалізму, наполягаючи на тому, що й модернізм не зникає з його парадигми [див. 16]. Саме тому багатоплановий канадський новий реалізм має власну самобутність. Він новий як за формою, так і художньою технікою. Екзегеза сучасного тексту оприявнює безліч смислів, їхнє нашарування та трансмісію. Чіткі термінологічні визначення, конкретні темпоральні кордони важко визначити у будь-якій літературній традиції. Особливо в канадському контексті, де національна культурна та географічна/топографічна гетерогенність передбачає багатоаспектність та неоднорідність. Саме тому нові реалісти у Канаді не є ізольованою групою літераторів, що експлікує певні «закриті» для інших естетичні стратегії (зокрема, Морлі Келлеген виявляє себе доволі «космополітичним» у цьому сенсі письменником у романі «Така моя кохана»).

Нова генерація авторів представила канадський «соціальний реалізм» (М.-Ф. Фортен), покликаний змалювати сучасне оточення, центр якого зміщується на соціальність. Ці літератори вдаються до документальності, поєднаної з філософськими та психологічними інтерпретаціями особистості. У такий спосіб «новий реалізм в Канаді перетворюється на гібридний жанр, який інкорпорує техніки, зазвичай асоційовані з класичним реалізмом, натуралізмом, модернізмом, зберігаючи власну самодостатність» [6; 39].

Також важливими та суттєвими є «вкраплення» елементів наукової фантастики й фентезі (М. Етвуд, Т. Фіндлі, А. Майє). Адже віртуальний ілюзорний досвід є, на думку нових реалістів, не менш об'єктивним.

Наприкінці ХХ століття реалістичний текст репрезентує нові риси, нетрадиційні поетологічні й естетичні форми для висловлення реальності. Набуває поширення жанр короткої прози (М. Лоренс, М. Етвуд, Е. Мунро, М. Галлан). А також частіше запозичуються особливості та риси творчості таких європейських авторів, як Італо Кальвіно, латиноамериканців Г. Маркеса, К. Фуентеса, які додають до творів канадських авторів-візіонерів більше уяви. Проте за будь-яких обставин їхні фікційні світи є не формальною естетичною грою, а відвертою експлікацією життя реальної Канади (Т. Фіндлі, Дж. Бойден, А. Ебер, С. Кокіс та ін.).

Канадська дійсність є досить дискретною, суперечливою з точки зору історичної еволюції. І цим відрізняється від реалій Старого Світу,

народи якого поступово, протягом довгого часу рухались у своєму еволюційному розвитку (соціальному, політичному, культурному). На північноамериканському континенті подібні перетворення були набагато стрімкішими (сільське господарство – індустріалізація – високі технології). Адже такий шлях був єдиною можливістю для виживання нового суспільства, в якому «дуалізм «людина-Бог» як центральний духовний, ментальний постулат Старого Світу змінився на постулат «людина-природа»» [5; 71].

Гетерогенність нового реалізму окреслює також його термінологічна різноманітність. Крім «реалізму прерій» у літературознавчих дослідженнях звучать «космополітичний», «еклектичний» реалізм, що на міметичному шаблі вирізняють перш за все его особистості. Одна з основоположних тез нових реалістів полягає в тому, що знання про реальність і сама реальність незалежні одне від одного. А отже й суб'єктивізм у поглядах й оцінках факторів реальності не має доцільності. Для оцінки новореалістичних творів М.-Ф. Фортен застосовує категорії співіснування епістемологічного монізму та онтологічного плюралізму. На його думку, «контент свідомості в цілому є об'єктивним у тому сенсі, що складається з об'єктів реального, зовнішнього світу (монізм)... його ж онтологія є плюралістичною: деякі елементи об'єктивного світу не існують у свідомості цього об'єкту» [6; 40]. Тут оприявнює себе дихотомія «внутрішнього» і «зовнішнього». При цьому зміст досвіду особистості має бути ідентичним реальності.

К. Гілл відзначає, що «наратив від першої особи фільтрується свідомістю однієї людини, і цей реалізм не є тим самим, що об'єктивність» [8; 26]. Автори новореалістичних творів вільно змішують факт та фікційність, суміщаючи водночас об'єктивний історичний наратив із суб'єктивним баченням сьогодення й майбутнього. У такий спосіб нові реалісти часто відмовляються від документалізму на користь неконвенційного наративу (Дж. Бойден, А. Майє, М. Лоренс, Ж.-І. Сусі, М. Ларю), який репрезентує суто канадські реалії. Адже «новий реалізм передбачає історичний розвиток методу в Канаді через глибоке дослідження культурного, критичного та політичного контекстів, довкола яких автори з різних регіонів, часових періодів та ідеологічних переконань продукують корпус творів, в яких застосовують стратегії, що доводять власну канадійність» [6; 40].

Лінгвістичні новації, інтертекстуальність та інші відомі поетологічні й стилістичні стратегії

відтак стали домінантним художнім дискурсом, що розірвав коло колишньої унітарності світу. Протиставляючи та співставляючи різні жанри та типи дискурсу, множачи різні історії в межах одного тексту, Ю. Акен, Н. Бессетт, Р.-П. Броссар, З. Дюшарм, Ж. Годбу, Ж. Пулен виявили у своїх творах релевантність зв'язків між фікційністю та реальністю, стратегією фрагментизації, що «спрацьовує» на різних рівнях (часопросторовому, характеристиці персонажів, розщепленні его-нарративу) як екстраполяція варіативності онтологічної та когнітивної парадигм.

Новий реалізм досить репрезентативно виявляє себе у сучасних канадських творах про першу світову війну як повернення до історії, переоцінка власних місця та призначення в сучасній цивілізації. Історія в подібних текстах міфологізується, а відомі історичні концепти в нинішньому їх сприйнятті набувають нового рольового та понятійного навантаження, трансформуючись на міфологеми. Зокрема, міфологеми віктимності та жертвовності, які щільно пов'язані з культурно-психологічною парадигмою. Тут актуалізується погляд в минуле з метою пошуку відповідей на запитання сучасності, оприявнюється формальна структура, художньо-естетичні, поетологічні моделі, складний за характером трансформації модус жертвовності (Р. Карр'є, Т. Фіндлі, Дж. Бойден). Подолання травматичного воєнного досвіду у цих творах адекватне подоланню не менш травматичного колоніального минулого країни.

Характерним з точки зору подібної інтерпретації є роман Дж. Бойдена «Триденний шлях» (*Three Day Road*, 2005) [див. 3]. Його репрезентативною рисою є кореляція расової проблеми з генераційною, що розширює межі жанру, виводячи генераційний контент у силове поле історичної, антивоєнної, мультикультуралістської парадигм, окреслених фреймом літератури травми.

Звернувшись до подій першої світової війни у Європі, Дж. Бойден зацентрував далекий від зображуваних подій її канадський вектор. Адже герої твору – індіанці крі, друзі та побратими Ілайя Вісагічак та Ксав'є Берд-опиняються на французькому фронті у складі бригади під прапором метрополії Великої Британії. Із війни повертається лише покалічений Ксав'є, що втратив ногу і рятується від фантомного болю передозуванням морфіну. Разом зі своєю тіткою Ніскою вони пливають пірогою до рідних місць, і цей шлях продовжується три дні. Час, за індіанською міфологією, якого потребує вмираюча людина, щоб дістатися потойбічного світу предків. Реальна жорстокість

чужої війни у Європі суголосна у романі не менш трагічній долі канадських тубільців.

Роман з його трьома головними персонажами-нараторами є, за великим рахунком, монологічним. Адже структурується на монологіях-розповідях про те, що відбувається у творі. Історія Ксав'є, Ілайї та Ніски демонструє різні ракурси бачення спільних подій. При цьому три наративи суголосні авторському. Адресатом же монологів-сповідей є читач, що стає четвертим «учасником» полілогу і саме на нього спрямовані всі три розповіді. Напочатку й наприкінці циклічної структури тексту саме читачеві доведеться розставити акценти у побудованій автором альтернативній ситуації: виживе чи ні Ксав'є?

Функціональність епізодів побуту та звичаїв індіанців полягає в імплантуванні наративних маркерів канадського дискурсивного модусу, що актуалізує мультикультурну парадигму. Письменник застосовує «західний стиль нарративу до нарративу аборигенного крі та оджибве» [10], екстраполюючи його на індіанське міфологізоване бачення життя-кола як циркулярної структури. Ніска, яка знає, що коло не можна розривати, намагається допомогти Ксав'є вижити, позаяк він має через своїх нащадків продовжити колоподібний життєвий рух – проєкцію екзистенційної вічності. Завдяки такому засобу автор робить спробу виробити універсальний код для поєднання культур (мультикультурний фактор) та часів (генераційний фактор). У такий спосіб тема війни, болю, смерті та каяття (адже Ксав'є змушений вбити Ілайю, в якого вселилося вселенське зло, а в реальному прошарку нарративу він стає жорстоким вбивцею через передозування наркотиків) сплавлена у творі з індіанською.

Історична пам'ять – важлива тема при змалюванні образів аборигенів Канади та білих поселенців-іммігрантів. У романі Дж. Бойден, звертаючись до подій першої світової війни, під сучасним кутом зору простежує традицію епіки втраченого покоління. Твір є багатоплановим нарративом про жорстокість, виживання, але й духовне відродження особистості. Поколіннева категорія тут тлумачиться у перспективі її суто канадського прочитання, за якого суттєвими факторами є де/реструктурування історичних подій, травматичні складності психологічної адаптації представників різних поколінь до умов Нового Світу. Проте всі вони поєднані у концепті ідентичності як центральному для світоглядної канадської моделі.

Багато в чому співпадає з феноменом нового реалізму й канадський поствікторіанський роман

з його завданням окреслити взаємини людини та світу. На думку української дослідниці Т.Н. Денисової, «роман все щільніше пов'язується з реальністю – чи то сучасною, чи то давно минулою, та історично достовірною. У ньому оприявнюється нове порівняно з попередніми десятиліттями..., що приводить до змін у самому жанрі, до посилення його синтезуючих властивостей» [1; 84].

Трилогія Маргарет Етвуд «Безумний Аддам» («Орікс та Деркач», Oryx and Crake (2003); «Рік Потопу», The Year of the Flood (2009); «Безумний Аддам», MaddAddam (2013)) посідає особливе місце серед творів, де яскраво визначилась поствікторіанська тема, висвітлена через теологічний пуританський контекст. Романи містять виразну поліжанрову структуру: роман-дистопія, роман-попередження та роман катастроф, а також сатира, змодельована на альтернативно-історичний антропологізований контент. Твори письменниці підтверджують, що сьогодні сфери критики та художнього нарративу все більше користуються інформацією від гетерогенних полів дослідження. Наука та художній дискурс впливають одне на одного, запозичуючи сегменти різних галузей науки, у такий спосіб інтегруючи наукову теорію у сферу культури. Перш за все, це стосується історичної науки. «Поява і домінування теми «пам'яті» додає до практики історії одну з ключових пружин романної уяви..., – зауважує французький дослідник П'єр Нора, – надає історії літературного виміру завдяки мистецтву мізансцени» [2; 77].

Головний концепт твору – проєкція на історію канадського пуританства – виходить на перший план у другому романі «Рік Потопу». У романах М. Етвуд людство практично вимирає внаслідок злочинного поводження з навколишнім середовищем, яке не витримало радіаційних та генних експериментів. Страшна пандемія, що одержала назву «безводного потопу», не зачепила клонованих людей-мутантів і штучно створених тварин.

Міфологеми твору, вправно вплетені у його дискурс, утворюють суцільний міфопоетичний нарратив. Кінцевою метою біологічних експериментів талановитих вчених, злих геніїв Орікс та Деркача – алегорії самого Бога – є «надлюдина», стійка до будь-яких вірусів та позбавлена інтелекту, щоб нею було легко маніпулювати. Деркач й реалізує цю ганебну, летальну для людства програму. У середовищі «нових людей» виживає єдина Людина Розумна – головний герой твору Глен-Сніговик – позитивна алегорія Бога, який лишається на Землі формувати нову цивілізацію.

Він читає «новим людям» місіонерські проповіді, в яких звучить відверта іронія письменниці щодо аналогічних щонедільних протестантських мес. Глен тлумачить поняття хаосу, вважаючи, що люди самі є його втіленням. В інтерпретації М. Етвуд Сніговик дещо нагадує біблійного Мойсея, адже виводить свою паству Садівників Господніх із герметичної лабораторії у відкритість навколишнього простору. І ось «вони йдуть разом Землею, яка нікому не належить, одне за одним, у параді периферійної релігійної процесії...» [4; 87]. У такий спосіб у романі зміщуються профанні й сакральні архетипічні структури, утворюючи загадковий світ, екстрапольований на апокаліптичне майбутнє.

Альтернативно-історична модель у творі експлікована художньою нарративною технікою, властивою фантастичній літературі. Та письменниця розуміє наукову фантастику як засіб не стільки проникнення у майбутнє, скільки оцінки сучасності, змодельований на імпровізацію гіпотетичної ситуації. У цьому випадку історія повертається на своє коло, а старий міф повторюється з новими дійовими особами в пародійній формі пастишу.

Проповідник Аддам Перший, реінтерпретуючи Біблію, наголошує на недовірі до того, що Бог створив світ за шість днів. Адже прийняти цей факт – означає зневажити наукові спостереження. Бог створив людину з пилу земного, який є «набором атомів та молекул», а у спробі піднятися над собою Людина здобула падіння, знищуючи все живе, а отже, й самого Бога. У романі постулюється подібна «дихотомія» християнства: піднесення людини до Бога – сходження Бога до профанного світу. Людина у своїй еволюції прийшла до віри та суворо матеріалістична точка зору – те, що люди є результатом експерименту над самими собою, – для більшості «обертається на холод та порожнечу і веде до нігілізму». Отже, у сюжеті людського існування без Бога присутня кара. Ускладнені наукоподібні природничі конструкції у романах трилогії накладаються на не менш запутану філософсько-теологічну систему, формуючи у сукупності своєрідний варіант віри, її мутацію, у центрі структури якої – образ вічного, проте науково означеного Бога. Дискурс романів в цілому актуалізує світ абсурду, в якому змішано об'єкти та часи, реалії вигаданого та фактичного, що оприявнює панораму творення, результатом якого є хаос. Поведінкові та психічні норма й аномалії змінюють місця, створюють нові інтерпретаційні зв'язки. Недарма преподобний вигадує власну релігійну систему, довіра до якої свідчила,

на його думку, про «нерозбірливість вікторіанців» [4; 159].

Трилогія М.Етвуд віддзеркалює класичну атмосферу поствікторіанського твору як постмодерністського варіанту історіографічної метапрози. У структурно багатшаровому просторі цих творів рівною мірою експлікується як минуле, так й актуальні проблеми сьогодення. Поствікторіанський роман, стилізований під класичну вікторіанську прозу, оприявнює себе у різних жанрах, зокрема, у фантастиці, війсьній чи історичній прозі, а суміш жанрів у межах одного тексту є найхарактернішою його ознакою. Як і сатирична інтерпретація основних вікторіанських тем- релігії, принципів виховання, статусу жінки, – за якими вимальовується подвійна сутність цієї доби з її величчю та ницістю. Адже, за

Е. Саїдом, «так, як ми формулюємо чи репрезентуємо минуле, окреслює наше розуміння й бачення сучасності» [15; 35].

Висновки. Проведений літературознавчий аналіз дозволив дійти висновку про те, що канадський новий реалізм інтегрує та реінтерпретує модерністську й реалістичну естетику, формулює концептуальний бекграунд канадської новореалістичної літератури, додаючи до традиційної парадигми політичний контекст. У такий спосіб сучасне потрактування об'єктивної історичної реальності, завдяки засобам нового реалізму, поєднується із авторським суб'єктивізмом, розширюючи художнє поле подієвого та поетикального контентів творів канадських авторів. Основною причиною наукового дослідження матеріалу є маловивченість проблеми в українському літературознавстві.

Список літератури:

1. Денисова Тамара. Про літературу США: Вибрані статті українського американіста часів Незалежності. Київ, 2014. 531 с.
2. Нора, П'єр. Теперішнє, нація, пам'ять. Київ, 2014. 272 с.
3. Овчаренко Наталія. Постколоніальні проєкції канадської прози. Одеса, 512 с.
4. Atwood M.E. MaddAddam. Toronto, 2013. 416 p.
5. Cohen M. Notes on Realism in Modern English-Canadian Fiction. "Canadian Literature". 1984. № 100. P. 65–71.
6. Fortin M.-A. Modern Realism Rethought. "Canadian Literature". 2013. № 218. canlit.ca/article/modern-realism-rethought/ (дата звернення 28.X.2022).
7. Northrop Frye on Canada. Collected Works of Northrop Frye /ed. O'Grady Jean, Stains David. Vol. 12. Toronto, 2003. 736 p.
8. Hill C. Modern Realism in English-Canadian Fiction. Toronto, 2012. 304 p.
9. Hill C. Generic Experiment and Confusion in Early Canadian Novels of the Great War. journals.lib.unb.ca/index.php/scl/article/view/12702 (дата звернення: 10.IX.2022).
10. An Interview with Joseph Boyden. Режим доступу: http://www.nipissingu.ca/aboutus/CBP/2010/Documents/threedayroad_interview_with_josephboydan (дата звернення 28.I.2022).
11. Keahey D. Making it Home: Place in Canadian Prairie Literature. Winnipeg, 1998. 192 p.
12. McCourt E. The Canadian West in Fiction. Toronto, 1949. 131 p.
13. Pacey D. Creative Writing in Canada. Toronto, 2021. 330 p.
14. Ricou L. Vertical Man/Horizontal World: Man and Landscape in Canadian Prairie Fiction. Vancouver, 1973. 151 p.
15. Said E.W. Culture and Imperialism. New York, 1994. 380 p.
16. Willmott G. Unreal Country: Modernity in the Canadian Novel in English. Montreal, 2020. 248 p.

Ovcharenko N. F. CANADIAN DIMENSIONS OF THE NEW REALISM

The article analyzes the peculiarities of the method of new realism in Canadian literature. In particular, attention is focused on the study of the historical, literary and cultural discourse of this phenomenon. The author examines the process of its reinterpretation in the direction of modern postcolonial studies, paying attention to the reformatting of traditional discursive aesthetic-stylistic, poetic structures. As a result, it was found that the features of Canadian new realism are determined by the features of the post-colonial multicultural structure of the country, which is actualized at the thematic, cognitive, psychological, artistic and aesthetic levels. The idea is postulated that the new realism serves to generalize and shape the historical experience of many generations, which collectively present Canadian society, in which the present and the past are superimposed on each other through the motif of memory. The tradition of Canadian new realism in the works of writers of the first half and middle of the last century (M. Callaghan, S. Ross, F.-F. Grove) and its evolution in subsequent decades, which is connected with documentary, journalistic authorial style, combined with philosophical and psychological interpretations of personality. The versatility of the style testified to

the multigenre nature of Canadian literature (short prose, urbanist, historical, fantasy novel, prairie novel), as well as the presence of elements of various aesthetic forms – the result of experimentation with both new and traditional literary models in Canadian literature. The article states that the exegesis of the modern text reveals the heterogeneity of meanings, their layering and transmission, which explains the all-Canadian context with its national cultural and geographical heterogeneity. The representativeness of the new realism's manifestation in modern Canadian works about the First World War is substantiated as a return to history, a reassessment of one's own place and purpose in modern civilization. History in such texts is mythologized, and well-known historical concepts acquire a new role and conceptual load (interpretation of J. Boyden's novel "The Three Day Road"). The correlation of new realism and the genre of the Canadian post-Victorian novel (M. Atwood's "MaddAddam" trilogy), where the alternative-historical model is explicated by the artistic narrative technique characteristic of fantastic literature, is analyzed. As a result, it is proven that the modern interpretation of objective historical reality, thanks to the means of new realism, is combined with the author's subjectivism, expanding the field of event and poetic contents of the works of Canadian authors.

Key words: *new realism, identity, aesthetic paradigm, history, heterogeneity.*